

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філологічного факультету
Ярослав Редьква

«27» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСТВА
(обов'язкова)

Освітньо-професійна програма	Культурологія
Спеціальність	034 Культурологія
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
	Філологічний факультет
Мова навчання	українська

Чернівці 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціокультурний розвиток людства» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Культурологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Розробники: Починок Ірина Борисівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології.

Викладачі: Починок Ірина Борисівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології.

Погоджено з гарантом ОП **Марія ЧІКАРЬКОВА**

Затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від 26 серпня 2025 року

Завідувач кафедри **Ольга РУПТАШ**

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від 27 серпня 2025 року

Голова методичної ради факультету **Алла АНТОФІЙЧУК**

Мета навчальної дисципліни

В умовах сучасної кризи гуманітарних наук, регулярної трансформації поглядів, зміни світоглядних орієнтацій та поглиблення традиційної суперечки між раціональним та ідеальним, суспільствознавчі дисципліни виявляють значно більшу роль культури, аніж вважалося досі. Підвищується науковий статус поняття «культура», а феномену соціокультурного розвитку людства надають особливого значення в житті та розвитку людини та суспільства. Відтак, важливим постає дослідження розвитку суспільства загалом та визначення місця та призначення людини у ньому. Актуальним постає вплив індивідуального чинника на загальносуспільний, загальнолюдський розвиток. Дисципліна **«Соціокультурний розвиток людства»** читається студентам-культурологам на 1 та 2 курсах. Вона є своєрідним комплексним поєднанням філософії та культурології із даними конкретних наук: історії, психології, історії культури, археології, соціології, релігієзнавства, елементів економіки і навіть синергетики як науки про процеси, що самоорганізуються. **Мета** дисципліни «Соціокультурний розвиток людства» – ознайомлення студентів із соціокультурною динамікою розвитку людства та філософсько-історичним підходами до пізнання людини.

Завдання вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити: для кращого засвоєння матеріалу з курсу «Соціокультурний розвиток людства» здобувачу бажано освоїти такі дисципліни: «Історія науки і техніки», «Історія культури України», «Філософія культури».

Результати навчання:

Відповідно до освітньо-професійної програми «Культурологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 034 «Культурологія», вивчення дисципліни «Соціокультурний розвиток людства» сприяє формуванню наступних компетентностей і програмних результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 7. Здатність працювати автономно.

ЗК 8. Здатність працювати в команді.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності:

ФК 4. Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).

ФК 5. Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

ФК 6. Здатність аналізувати культурну політику в інституціях різних рівнів.

ФК 7. Здатність обґрунтовувати рішення щодо врегулювання відносин у сфері культури на основі розуміння специфіки соціокультурних процесів.

Програмні результати навчання:

ПРН 4. Знати та розуміти теоретичні підходи до визначення культури, її проявів та форм існування.

ПРН 5. Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів.

ПРН 7. Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики.

ПРН 12. Обґрунтовувати, розробляти та реалізовувати культурні події та проекти з дотриманням законодавства та у відповідності до визначених мети та завдань.

ПРН 13. Презентувати знання про культуру відповідно до спеціалізації представників різних професійних груп та здобувачів освіти.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Соціокультурний розвиток людства» студент повинен:

Знати специфіку предмета, ключові проблеми, основні поняття, категорії, концепції соціокультурного розвитку людства в його історичних та логіко-змістових вимірах.

Розуміти природу феномену культури, місця у ньому людини; сутність та закономірності соціокультурного розвитку людства; різницю між історичними та ідейними концепціями соціокультурного розвитку людства та культури загалом; зміст та логіку соціокультурного підходу у гуманітарних дослідженнях; місце феномену культури, його співвідношення з іншими формами світогляду та ціннісної свідомості та впливу на розвиток людини і людства.

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд	с/р		л	п	інд	с/р
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12
Змістовий модуль 1. Феномен соціокультурного розвитку людства. Сутність культури										
Тема 1. Філософія культури 1. Сутність і еволюція поглядів на культуру 2. Проблема розвитку культури 3. Методологічні засади розуміння культури 4. Концепції походження культури, її структура та функції	23	4	4	-	15					
Тема 2. Соціальне пізнання 1. Специфіка соціального пізнання 2. Основні підходи філософського дослідження суспільства 3. Сутність і розвиток суспільства 4. Єдність пояснення і розуміння в соціогуманітарних дослідженнях	23	4	4	-	15					
Тема 3. Цінності та їх роль в життєдіяльності людини та суспільства 1. Філософське розуміння цінностей та їх класифікація 2. Цінності в системі наукового пізнання 3. Актуалізація ціннісної проблематики на сучасному етапі	22	4	3	-	15					
Тема 4. Перспективи соціокультурного розвитку людства 1. Соціокультурна структура суспільства 2. Основні концепції соціокультурного розвитку людства 3. Особливості сучасної соціокультурної ситуації	22	3	4		15					

Разом за ЗМ 1	90	15	15	-	60				
Змістовий модуль 2. Соціокультурні основи цивілізаційного процесу.									
Тема 5. Соціокультурні контексти ринкових відносин 1. Проблема взаємодії культури й економічного ринку 2. Історична генеза і трансформації взаємозв'язку культури і ринку 3. Протестантське обґрунтування вільного підприємництва 4. Загальнолюдські й національні засади бізнесових відносин	23	4	4		15				
Тема 6. Феномен права в культурно-історичному розвитку 1. Передумови виникнення філософії права 2. Юридичний позитивізм та природно-правове мислення 3. Ідеї «справедливості» та «істини» у праві 4. Природа людини і право	23	4	4		15				
Тема 7. Вербальна і невербальна комунікація 1. Мова культури або культура як знаково-семіотична система 2. Вербальна комунікація. Мовна взаємодія та мовний етикет 3. Типи міжкультурного мовного контакту. Види знаків і символів 4. Невербальна комунікація. Символіка жестів.	22	4	3		15				
Тема 8. Співвідношення понять «культура», «цивілізація», «суспільно-економічна формація» 1. Поняття «цивілізації» та концепції цивілізаційного розвитку 2. Подолання протиставлення понять «культура» - «цивілізація». 3. Формаційний підхід у вивченні суспільства 4. Методологічні можливості цивілізаційного аналізу суспільства.	22	3	4		15				
Разом за ЗМ 2	90	15	15		60				
Усього годин	180	30	30		120				

Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розмаїття тлумачення поняття «культури» 1. Історичні тенденції розвитку культури 2. Проаналізуйте основні відмінності східної та західної культур 3. Діяльнісна, ігрова, аксіологічна, теологічна, семіотична концепції розвитку культури: основні характеристики	4
2	Аналіз об'єкта пізнання в природничих, гуманітарних, соціальних науках 1. Поясніть відмінність соціального пізнання від природничонаукового 2. Охарактеризуйте переваги і недоліки натуралістичного, ідеалістичного і технократичного підходів розуміння суспільства 3. Релевантність пояснюючих та розуміючих процедур у вивченні соціуму	4
3	Аксіологія – раціонально-теоретичне осмислення поняття «цінність» 1. Поясніть причини розмаїття визначення категорії «цінність» 2. Проаналізуйте поняття «цінності» за носіями та орієнтаціями людини 3. Значення матеріальних та духовних цінностей в життєдіяльності людини. 4. Цінність наукового пізнання та об'єктивної істини 5. Ціннісне співвідношення категорій «істини» і «правди»	3
4	Перспективи соціокультурного розвитку людства 1. Економічна, політична, соціальна і духовна підсистеми соціуму 2. Проаналізуйте еволюціоністську, аксіологічну, антропологічну концепції соціокультурного розвитку, визначте їх переваги та недоліки.	4
5	Соціокультурні контексти ринкових відносин 1. Поясніть причини зустрічного руху культури та ринку 2. Історичні трансформації взаємин культури і ринкових відносин 3. Проаналізуйте основні положення праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму»	4
6	Феномен права в культурно-історичному розвитку 1. Поясніть сутність історичного і теоретичного підходу до осмислення права як соціокультурного феномену 2. Нормативістські та юснатуралістські концепції аналізу суспільних правовідносин 3. Проаналізуйте сучасні концепції «справедливості»	4
7.	Вербальна і невербальна комунікація 1. Проаналізуйте співвідношення природних, штучних і вторинних мов в культурі 2. Міждисциплінарна проблема вивчення мови	3

	3. Культурні, моральні та естетичні цінності соціуму у міжнародній комунікації	
8	<p>Співвідношення понять «культура», «цивілізація», «суспільно-економічна формація»</p> <p>1. Назвіть основні передумови та умови виникнення перших цивілізацій</p> <p>2. Які темпи випереджали на Близькому Сході: економічного розвитку і соціально-політична самоорганізація чи процес індивідуалізації свідомості і культури «правлячої меншини»?</p> <p>3. Які тенденції ми спостерігаємо в давньоєвропейських суспільствах? Обґрунтуйте свою відповідь</p> <p>4. Цивілізаційний методологічний підхід розвитку соціуму</p> <p>5. Дайте критичний аналіз формаційному методологічному підходу розвитку соціуму</p>	4

Тематика практичних занять
(не передбачено навчальним планом)

Тематика лабораторних занять
(не передбачено навчальним планом)

Самостійна робота студента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософський, соціологічний, антропологічний і психологічний напрями розуміння культури	15
2	Охарактеризуйте позиції соціального атомізму і соціального універсалізму в їх історичному розвитку	15
3	Поясніть причини розмаїття класифікацій поняття «цінності»	15
4	Поясніть співвідношення понять «соціальна криза», «соціальна трансформація», «соціальний прогрес»	15
5	Ринково-бізнесовий потенціал українського соціокультурного етосу	15
6	Проаналізуйте визначення прав людини як «вроджених», «священних» та «невідчужуваних»	15
7	Культура як єдність артефактів, смислів та знаків	15
8	Порівняйте чинники, які були визначальними у становленні та розвитку первісних і сучасних культур й цивілізацій	15

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни

1-2 бали – усна відповідь на конкретне запитання (не репродуктивного характеру) на лекційному чи семінарському занятті в ході фронтального опитування;

Крім усної відповіді передбачено загальні принципи розподілу балів за інші види роботи:

1-2 бали – змістовне доповнення (мінімально – 2 хвилини);

5 балів – тест (10 питань);

1-2 бали – формулювання змістовних запитань до доповідача;

1-3-5 балів – творче завдання на картці не тестового характеру (залежно від рівня складності – максимального 3-5 балів (визначається за конкретне завдання));

1-5 балів – підготовка презентації з глибоким смисловим навантаженням до теми лекційного чи семінарського заняття (за погодженням із викладачем).

Перелічені види роботи можуть виконуватися не тільки на семінарському занятті. Максимальна кількість балів, яку можливо отримати за один змістовий модуль – 30.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за результатами поточного контролю

3 бали – вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Студент виявив всебічне, систематичне й глибоке знання матеріалу, глибоко засвоїв основну й додаткову літературу з теми, рекомендовану планом. Доповідає активно й упевнено, не прив'язаний до конспекту. Відповідь вирізняється багатством і точністю використаних термінів. Матеріал викладається послідовно й логічно. У розумінні та викладі навчального матеріалу студент виявляє науковий підхід і творчі здібності. Після завершення доповіді відповідає на більшість питань викладача та товаришів. (При цьому викладач має право поставити до трьох коротких питань за темою семінарського заняття загалом, а не лише з питання, яке висвітлював студент).

2,5 бали – студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дає відповіді на питання викладача та одногрупників. Доволі часто звертається до конспекту.

2 бали – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно прикутий до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.

1,5 бали – студент відповідає, читаючи з ксерокопії, без допомоги якої у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему;

1 бал – студент читає з ксероксу чи конспекту, матеріал розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та студентів відповіді не може.

0 балів – відповіді немає або вона абсолютно не розкриває сутності питання.

Критерії оцінювання результатів навчання з «Соціокультурного розвитку людства» на підсумковому контролі

Формами підсумкового контролю є комплексний іспит, який передбачає змішану форму – тести в електронному режимі та (за потреби) усну відповідь.

Іспит проводиться у тестовій формі. Максимальна кількість балів – 40. Результат підсумкового тестування додається до суми балів, набраних протягом семестру. У спірних ситуаціях (коли здобувачу не вистачило 2-3 балів до кращої оцінки) надається можливість усної відповіді за білетом додатково для підвищення балів (максимально ще + 5).

Для здобувачів заочної форми навчання бали підсумкового (іспитового) тестування:

1 - 8 балів – F

9 - 16 – Fx

17 - 20 – E

21 - 24 – D

25 - 28 – C

29 - 32 – B

33 - 40 – A

Шкала оцінювання: національна та ЕКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре

Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	Fx (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повтор опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Методи та освітні технології навчання

В ході викладання застосовуються: метод проблемного викладу матеріалу, опитування й аналізу, дискусії й полеміки, мозковий штурм, метод тестування.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- модульні контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- реферати;
- рецензії першоджерел (філософських статей і витягів з філософської літератури);
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Формами поточного контролю є усна відповідь студента або ж письмова (тестування, творча робота, модульна контрольна робота).

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks->

[chernivetsko-ho-natsionalnoho-universytetu.pdf](#)

✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/f5eleobm/polozhennya-pro-zapobihannia-plahiatu_2024.pdf

Рекомендована література

Основна

1. Андрущенко А. Організоване суспільство. К., 2006.
2. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. К., 1996.
3. Вебер М. Вибрані твори. Ч. 3, розд.: Наука як покликання і професія. К., 1999.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К., 1994.
6. Волович В. І. Проблеми соціального розвитку українського суспільства // Вісник Київ. ун-ту. Сер.: Філософія, політологія, психологія, психологія. К., 1993.
7. Кузьміна Ж.Ю. Динаміка інновацій у соціокультурному просторі // Вісник ДонНУЕТ № 2 (58). 2013. С. 153-160.
8. Павленко Ю.В. Глобалізація і її протиріччя // Наука і наукознавство. 2000. №3. С.11-22.
9. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. К., 2000.
10. Павленко Ю.В. Україна у світовому цивілізаційному процесі // Вісник Національної академії наук України. 2002. №3. С.18-26.
11. Починок І. Філософсько-культурологічні контексти трансформації ринкових відносин. Феномен культури у гуманітарному дискурсі: колективна монографія / За заг. наук. ред. проф., член-кор. НАПН України Балуха В.О. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2020. 396 с. С. 233-249.
12. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України / Колективна монографія (О.С. Онищенко, В.М. Горовий, В.І. Попик та ін.). НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. К. 2013. 197 с.
13. Шевчук С. Цінності та їхнє місце в еволюції науки // Вісник Львівського ун-ту. 2022. Вип. 40. С. 112-117.

Додаткова

1. Духовне оновлення суспільства. К., 1990.
2. Історія України: Державницькі процеси, розвиток культури та політичної перспективи. / Пасічник. К.: Знання. 2006. 735 с.
3. Історія української та зарубіжної культури: Навч. Посібник / за ред, С.М. Клапчука, В.Ф. Остафійчук. К., 2000.

4. Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М. Культурологія: Навч. посіб. Львів, 2003.
5. Крисаченко В. О. Людина і біосфера: основи екологічної антропології. К., 1999.
6. Логутін В. Д. Людина і економіка: Соціоекономіка: Навч. посіб. для вузів. К., 1996.
7. Межерін В. О. Учення про ноосферу: утопія чи наука // Вісн. НАН України. 1991. № 11.
8. Мистецтво і етнос: Культурологічний аспект. К., 1991.
9. Науково-освітній потенціал нації: Погляд у ХХІ століття: У 3-х книгах / Литвин В.М., Андрущенко В.П., Довгий С.О. та ін. К., 2000.
10. Павленко Ю.В. Підсумки цивілізаційного розвитку // Соціологія. 2000. № 4. С.13-31.
11. Печчеї А. Людські якості. К., 1998.
12. Сучасне українське суспільство: Навч. посібник. Рек. НАНУ / Катаєв. К., 2006. 209 с.
13. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. Т. 1–2. К., 1994.

Інформаційні ресурси

<http://lib.onu.edu.ua/> Бібліотека ОНУ ім. І.І. Мечникова.

<http://www.nbu.gov.ua/> Бібліотека ім. В. Вернадського.

<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

<http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди.

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України.

<http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.htm> Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

<http://plato.stanford.edu/> *Філософська енциклопедія Стенфордського університету. (Англійською мовою).*